

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Виконала: магістрантка 2-го курсу, групи
8.2812-1з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»
Д.С.Левада

Керівник: доцент кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи
к.філос.н., доцент Широкова О.О

Рецензент: завідувач кафедри політології,
д.політ.н., доцент Цокур Є.Г.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 70 сторінок, 83 позиції у списку літератури.

ГРОМАДСЬКІСТЬ, СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

Мета дослідження: дослідження актуального стану діалогу між місцевою владою та громадянами в об'єднаних територіальних громадах та шляхів його вдосконалення задля ефективної роботи місцевої влади на користь громадським інтересам.

Об'єкт дослідження: територіальні громади в сучасній Україні.

Предмет дослідження: дослідження є роль громадськості у стратегічному плануванні територіальних громадах.

Методи дослідження: аналіз, синтез, абстрагування, індукція, порівняльний, спостереження, опитування, метод аналізу документів.

Новизна дослідження: аналізуються шляхи впливу громадськості на ефективність планування розвитку територіальної громади.

Гіпотеза: громадська участь може сприяти підвищенню прозорості, участі та відповідальності у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади.

Висновки: 1. Основними принципами взаємодії органів влади з громадськістю як фактору ефективності стратегічного планування територіальних громад мають бути: збільшення можливостей громадян отримувати доступ до влади через відкритість і прозорість.

2. Розвинені демократичні країни мають досвід щодо налагодження дієвого діалогу влади з громадянами та використовують різноманітні форми і методи впливу та залучення населення до прийняття управлінських рішень. Цей досвід може бути корисним для територіальних громад України.

SUMMARY

The qualification paper consists of 70 pages, with 83 entries in the bibliography.

CIVIL SOCIETY, STRATEGIC PLANNING, TERRITORIAL COMMUNITY

Research Objective: To investigate the current state of dialogue between local authorities and citizens in united territorial communities and ways to improve it for the effective functioning of local government in the interest of public welfare.

Research Object: Territorial communities in modern Ukraine.

Research Subject: The study explores the role of civil society in the strategic planning of territorial communities.

Research Methods: Analysis, synthesis, abstraction, induction, comparative analysis, observation, surveys, document analysis method.

Research Novelty: The study analyzes ways in which civil society can influence the effectiveness of planning the development of territorial communities.

Hypothesis: Civic participation can contribute to increased transparency, participation, and responsibility in the process of strategic planning for the development of territorial communities.

Conclusions: 1. The key principles of interaction between government bodies and the public as a factor in the effectiveness of strategic planning for territorial communities should include expanding citizens' access to government through openness and transparency.

2. Developed democratic countries have experience in establishing effective dialogue between government and citizens, using various forms and methods to influence and involve the population in decision-making. This experience can be valuable for territorial communities in Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	9
1.1. Стан наукової розробки проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади.....	9
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада»	14
1.3. Принципи та методи дослідження ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади.....	18
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	26
2.1. Принципи стратегічного планування розвитку територіальної громади у контексті впливу ролі громадськості.....	26
2.2. Нормативно-правова база стратегічного планування та ролі громадськості у процесі розвитку територіальної громади.....	35
2.3. Закордонний досвід стратегічного планування у розвитку територіальної громади та участі громадськості у цих процесах.....	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	49
3.1. Механізми моніторингу та реалізації стратегічного планування територіальної громади.....	49
3.2. Напрямки удосконалення ролі громадськості у процесі розвитку та ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади.....	54
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	62

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

_____ Т.І. Бутченко
« ____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТЦІ

Леваді Дарині Сергіївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Роль громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади

керівник роботи Широбокова Ольга Олександрівна, к.філос.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «01» травня 2023 року № 647-с

2. Строк подання студентом роботи 6 грудня 2023 року

3. Вихідні дані до роботи Дорох В.В., Черній О.В. Д. Форми участі громадськості в процесах прийняття рішень: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 104 с.; Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування . навч. посіб. Асоціація міс України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с; Липовська Н.А., Письменний І.В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством. Аспекти державного управління. 2015, № 9. с. 5-11.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Дослідити стан наукової розробки проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади. 2. Уточнити зміст основних понять дослідження: «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада». 3. Визначити принципи та методи дослідження ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади. 4. Визначити принципи стратегічного планування розвитку територіальної громади у контексті впливу ролі громадськості. 5. Опрацювати нормативно-правову базу стратегічного планування та ролі громадськості у процесі розвитку територіальної громади. 6. Дослідити закордонний досвід стратегічного планування у розвитку територіальної громади та участі громадськості у цих процесах. 7. Проаналізувати механізми моніторингу та реалізації стратегічного планування територіальної

громади. 8. Визначити напрямки удосконалення ролі громадськості у процесі розвитку та ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	16.05.2023	16.05.2023
Розділ 2	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	28.08.2023	28.08.2023
Розділ 3	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	10.10.2023	10.10.2023

7. Дата видачі завдання 10 травня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень – квітень 2023	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Травень 2023	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Червень 2023	виконано
4.	I розділ	Червень – серпень 2023	виконано
5.	II розділ	Серпень – жовтень 2023	виконано
6.	III розділ	Жовтень – листопад 2023	виконано
7.	Систематизація висновків	Листопад – грудень 2023	виконано
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2023	виконано

Студент _____ Д.С.Левада

Керівник роботи _____ О.О.Широбокова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В.Заїка

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що у ході децентралізації влади в Україні значна частина повноважень була передана від держави органам місцевого самоврядування. Це означає, що громади стали більш самостійними у прийнятті рішень щодо свого розвитку. У цьому контексті важливим є підвищення ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади, а громадська участь є одним із ключових факторів, що впливають на ефективність такого планування.

У контексті децентралізації влади важливим є підвищення ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади. Це пов'язано з тим, що стратегічне планування є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку громади. Воно дозволяє громаді визначити свої цілі та завдання на майбутнє, а також розробити план їх досягнення.

Громадська участь є одним із ключових факторів, що впливають на ефективність стратегічного планування розвитку територіальної громади. Громадська участь дозволяє органам місцевого самоврядування отримати інформацію про потреби і інтереси громади, а також врахувати їх у процесі розробки стратегії.

У ході децентралізації влади громадська участь у стратегічному плануванні розвитку територіальної громади стає все більш важливою. Це пов'язано з тим, що громади стали більш самостійними у прийнятті рішень щодо свого розвитку, і тому вони мають більший інтерес до того, щоб стратегія розвитку відповідала їх потребам і інтересам. Вирішенню цього актуального питання і присвячена ця робота.

Досліджували вплив громадськості, як певного фактору підвищення ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади, з різним ступенем висвітлення в теоретичних та практичних розробках, такі вітчизняні та міжнародні вчені: В. Андріяш, В. Бабаєв, Т. Безверхнюк, І. Дунаєв, О. Євтушенко, В. Ємельянов, Н. Ісаєва, М. Латинін, Т. Лозинська, О. Лукашов,

В. Мамонова, А. Мельник, Г. Монастирський, Н. Подлужна, Є. Романенко, С. Романюкта, М. М. Новікова, М. Шкільняк.

Вчені не лише висвітлювали теоретичні аспекти взаємовідносин між владою та громадянами, а й пропонували конкретні інструменти та механізми їх удосконалення. Вони вважали, що підвищення рівня залучення громадян до процесу прийняття рішень на місцевому рівні є важливим фактором створення спроможної країни.

Об'єктом дослідження є територіальні громади в сучасній Україні.

Предметом дослідження є роль громадськості у стратегічному плануванні територіальних громадах.

Метою роботи є дослідження ролі громадськості в стратегічному плануванні територіальних громад та шляхи підвищення її ефективності.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати наступні *завдання*:

- дослідити стан наукової розробки проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади;
- уточнити зміст основних понять дослідження: «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада»;
- визначити принципи та методи дослідження ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади;
- визначити принципи стратегічного планування розвитку територіальної громади у контексті впливу ролі громадськості;
- опрацювати нормативно-правову базу стратегічного планування та ролі громадськості у процесі розвитку територіальної громади;
- дослідити закордонний досвід стратегічного планування у розвитку територіальної громади та участі громадськості у цих процесах;
- проаналізувати механізми моніторингу та реалізації стратегічного планування територіальної громади;

- визначити напрямки удосконалення ролі громадськості у процесі розвитку та ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у роботі аналізуються шляхи впливу громадськості на ефективність планування розвитку територіальної громади.

Значення роботи у теоретичному та практичному сенсі полягає в тому, що проведена робота по дослідженню дає можливість збільшити в цілому розуміння про фактори, які сприятимуть перспективі взаємодії громадськості та органів влади, а також вплинуть на процеси творення спроможних громад. Матеріали даної роботи можуть використовуватися в подальших дослідження проблематики взаємодії влади та громадян.

Гіпотеза: громадська участь може сприяти підвищенню прозорості, участі та відповідальності у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку літератури.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1.1. Стан наукової розробки проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади

Питання взаємодії з громадянами, як особливої форми спілкування місцевої влади з населенням територіальної громади завжди були актуальними в усіх періодах існування влади та громадян. Зумовлено це важливістю питання, необхідності здобуття зворотного зв'язку з громадянами, встановлення партнерських відносин між керівництвом території та населенням громади. Як результат підвищення механізму залучення громадянських інституцій до реалізації проектів на покращення розвитку території, визначення питань першочергової ваги та інше. Участь громадян у конструктивному діалозі з владою є визначальним чинником в управлінні та реалізацією їх права на участь у творенні території.

Упродовж останніх років питання розвитку взаємовідносин суспільства та влади є особливо актуальними. Це пов'язано з активізацією процесу децентралізації в Україні. Сучасні науковці приділяють цьому питанню багато уваги. Наприклад, науковець Б. Ковальчук розглядає проблему взаємодії громадськості крізь призму легітимізації влади та визначає механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства. [31].

Дослідження І. Жаровської підкреслює, що основною складовою демократії є взаємодія між державною владою та громадськістю. Зазначається, що ця взаємодія має правовий характер і базується на принципах свободи, рівності, солідарності, добробуту і справедливості, спрямована на досягнення блага окремого члена суспільства [19]. І. Жаровська визначає народну ініціативу

як засіб формування відкритої влади, виступаючи однією з перших вчених, яка наголошує на цьому аспекті [19, с. 30].

Ряд дослідників пропонує цікаву модель діалогу між владою та суспільством, що ґрунтується на рівновазі у цьому діалозі [39].

Визначено, що основою взаємодії між владою та громадянами є не протистояння чи конфлікт, а, навпаки, пошук способів спільного існування. Це означає спільну взаємодію для узгодження та гармонізації інтересів [46]. Цей висновок є загальноновизнаним у науковій спільноті. Багато вчених, філософів, політичних діячів минулого розглядали взаємовідносини влади та громадськості як партнерство, суспільний діалог, співробітництво праці і капіталу. Наприклад, Ж. Руссо вважав, що влада повинна ґрунтуватися на волі народу, А. Сен-Симон – на співпраці всіх верств суспільства, Дж. Мілль – на представницькій демократії [12, с.46]. У сучасних умовах взаємодія влади та громадськості розглядається як взаємовплив за своєю природою. Це означає, що обидва суб'єкти взаємодіють один з одним, при цьому впливаючи один на одного. О. Крутій зазначає, що поняття «взаємодія» найбільш точно відображає сутність процесу реалізації спільних дій суб'єктів, в рамках громадянського суспільства [30, с.9].

Науковець В. Загорський у своїх роботах наголошує на тому, що громадянське суспільство слід розглядати як «суб'єкт впливу». Він пояснює це важливістю для місцевої влади отримання інформаційних знань про громадську думку та настрої для управління цими процесами. Особливо це важливо для створення позитивного іміджу органів місцевого самоврядування. [20, с.7].

Дуже влучно зазначає у своїх працях І. Ібрагімова, що «публічний діалог є необхідною умовою підтримки довіри до державних органів» [22, с.27]. Відповідно, виникає принципова взаємозалежність сторін. Це означає, що влада та громадськість потребують один одного. Влада потребує підтримки громадськості, щоб легітимізувати свою діяльність. Громадяни потребують влади, щоб представляти їх інтереси та забезпечувати їхні потреби.

Взаємодія між владою та громадськістю є одним із способів задоволення цієї взаємозалежності. Він дозволяє владі отримувати інформацію про потреби та інтереси громадян, а громадянам — висловлювати свої думки та запити.

Далі автор наводить приклад того, як може відбуватися діалог між владою та громадянами. Вона зазначає, що територіальна громада формує запит на інформацію від влади. Виконавча влада місцевого самоврядування реалізує свою політику згідно з місцевими інтересами та з урахуванням очікувань громадян. Такі запити формуються в умовах спільної співпраці між членами громади та лідером громади, керівництвом на умовах обговорення та визначення результату, який задовольнятиме всі сторони.

Цей приклад показує, що діалог між владою та громадянами може бути ефективним інструментом для забезпечення довіри між сторонами та для вирішення спільних проблем.

Авторка зазначає, що територіальні громади мають в майбутньому стати спроможними, сильними, відповідальними, які беруть на себе питання достойного забезпечення життєдіяльності свої мешканців. Для цього органам влади необхідно розвивати діалог з громадянами. Це допоможе ОТГ краще розуміти потреби та інтереси своїх мешканців та розробляти ефективні політики для їх задоволення.

Згуртованість громади є основою її розвитку та зростання. Це розуміють не лише представники влади та активні громадяни, а й пересічні мешканці.

Громадська згуртованість означає, що мешканці громади мають спільні інтереси та цінності, вони відчують себе частиною єдиного цілого. Це сприяє ефективному вирішенню спільних проблем, розвитку економіки та культури громади. Про це свідчать матеріали дослідження, проведеного в межах Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO («DESPRO 14 років для України. Історія успіху втілення реформи місцевого самоврядування»), які охоплювали усі регіони реформи. Зміни потрібно втілювати не тільки через адміністративно-фінансові чи матеріально-технічні досягнення територіальної громади, а й через суспільні зміни всередині

самих громад. Зміни в свідомості громадян є основою довгострокового розвитку громади. Вони проявляються у різних сферах, зокрема, у взаємовідносинах між владою та громадою, застосуванні методів демократичного лідерства, впровадженні нових практик залучення населення тощо.

Зміни в свідомості громадян також формують соціальний капітал громади. Соціальний капітал – це сукупність соціальних зв'язків, норм, цінностей та ресурсів, які сприяють соціальній згуртованості та розвитку громади. Довіра між владою та громадою та вміння самоорганізуватися є одними з найважливіших ознак соціального капіталу. Без цих ознак громада не може бути ефективною та успішною.

Відновлення довіри між владою та громадою, розвиток самоорганізації населення є першим кроком на шляху до створення справжньої територіальної громади. Справжньою громадою люди стають тоді, коли вони усвідомлюють необхідність вирішувати проблеми самостійно, беруть на себе відповідальність за їх вирішення та діють спільно.

Творчість громади – це похідна довіри та самоорганізації. Творчі ідеї змінюють громаду, створюють її унікальний образ, сприяють впровадженню конкурентоспроможних проектів та нових стратегій.

Як зміни в свідомості громадян можуть сприяти розвитку громади? Ось деякі конкретні приклади: громадяни можуть брати участь у громадських слуханнях, щоб висловити свою думку щодо проектів та заходів, які планує влада; громадяни можуть створювати громадські організації, щоб займатися вирішенням проблем громади; громадяни можуть волонтерити, щоб допомагати іншим людям.

Останні два приклади набули особливої актуальності під час повномасштабної війни, яку зараз веде на нашій території країна-окупант та терорист. Громадськість довела свою спроможність, згуртованість та дієвість з лютого 2022 року, а ось органи влади в деяких випадках проявили свою беспорядність та неспроможність швидко реагувати на зміни та ефективно приймати рішення.

Розвиток довіри між владою та громадою, самоорганізації та творчості є важливим завданням для всіх мешканців громади. Це допоможе зробити громаду більш успішною та життєздатною. [80, с.60-75].

Стратегічне планування розвитку територіальної громади вивчають та досліджують і в Громадській мережі ОПОРА, за підтримки Програми «U-LED з Європою» в межах проєкту «Відповідальне управління громадою». Так, під час активного впровадження реформ дуже важливо, щоб участь у процесах прийняття рішень брали всі зацікавлені сторони: і влада, і громада. Представники Програми «U-LEAD з Європою», вважають, що реформа децентралізації спрямована на те, щоб покращити життя людей на місцях і зробити управління більш орієнтованим на громадян.

Розвиток місцевого самоврядування перш за все передбачає не лише посилення ролі місцевого уряду, але, що найважливіше, посилення взаємодії між місцевим самоврядуванням та громадськістю на місцях. Саме тому Програма «U-LEAD з Європою» працює в площині залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Досвід їх роботи показує, що така конструктивна співпраця між усіма зацікавленими сторонами посилює довіру, в першу чергу до реформ, до тих змін, що відбуваються, і покращує зв'язки на різних рівнях [79].

Таким чином, проблема взаємодії органів влади та громадськості дедалі частіше потрапляє до поля зору вчених, беручи до уваги, що закріпленні на законодавчому рівні права територіальної громади на здійснення місцевого самоврядування, у зв'язку з чим такий напрям дослідження стає актуальним. Саме йдеться про дослідження ролі громадськості в ефективності планування та розвитку територіальної громади.

Не зважаючи на можливі ризики конфліктів, непорозумінь, розбіжностей в поглядах слід переходити до нового етапу співпраці влади та громади, на спільної праці яких відбуватимуться суспільні зміни та гарантовано реалізуватимуться першочергові потреби населення.

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «громадськість», «територіальна громада», «розвиток»

В дослідження поставленої проблематики доцільно розкрити уточнення понять «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада» для чітко розуміння їх суті та співвідношення одне до одного.

Поняття "громадськість" має латинське походження. Ця дефініція виникла від латинського слова «civilis», що означає «громадянський» або "спільний". У середньовіччі це слово перейшло до французької мови як "civilité", а звідти до англійської мови як "civility" та "civilization". З часом термін набув більш широкого значення, описуючи суспільність, спільність, а також соціально організоване і взаємодіюче співтовариство громадян. Українське слово "громадськість" виникло на основі тих же латинських коренів, що й в інших слов'янських мовах.

Визначення "громадськість" використовується для позначення сукупності громадян, які об'єднані певними інтересами, цілями або цінностями у межах суспільства. Зміст поняття може варіюватися в залежності від контексту і області застосування. Ось кілька аспектів, які можуть включати в себе поняття "громадськість":

1. Суспільна активність, адже громадськість може вказувати на активну участь громадян у громадському житті, включаючи участь у різних формах громадської діяльності, таких як волонтерство, громадські організації, ініціативи тощо.

2. Суспільна свідомість, оскільки громадськість також може вказувати на рівень свідомості громадян щодо важливих суспільних питань, прав і обов'язків, а також їхню готовність приймати участь у прийнятті рішень, які стосуються суспільства в цілому.

3. Суспільна взаємодія – саме громадськість може відображати також взаємодію між громадянами, громадськими організаціями та владою в рамках громадянського суспільства. Це включає діалог, обмін інформацією та спільні зусилля для досягнення спільних цілей.

4. Захист громадських інтересів, оскільки громадськість може брати участь у захисті та просуванні громадських інтересів, виступаючи важливим чинником у формуванні суспільної політики та впливаючи на процеси влади.

Загалом, громадськість визначається як активна і взаємодіюча група громадян, що об'єднана спільними інтересами та готова брати участь у суспільному житті для досягнення загального блага.

Поняття громадськості розглядалося багатьма науковцями з різних галузей знань, зокрема, з філософії, політології, соціології, психології, правознавства.

Одним із перших, хто звернув увагу на поняття громадськості, був давньогрецький філософ Платон. Він розглядав громадськість як сукупність людей, які об'єднані спільними інтересами та цілями. Платон вважав, що громадськість є основою держави, і що її розвиток є важливим завданням для будь-якого суспільства.

У середньовіччі поняття громадськості не було предметом активного обговорення. Однак деякі середньовічні мислителі, такі як Фома Аквінський, розглядали громадськість як сукупність людей, які об'єднані спільними віруваннями та цінностями.

У Новий час поняття громадськості знову стало предметом активного обговорення. Деякі мислителі, такі як Джон Локк, розглядали громадськість як сукупність людей, які мають природні права, такі як право на життя, свободу та власність. Локк вважав, що громадськість має право контролювати владу.

У XIX столітті поняття громадськості стало одним із ключових понять демократії. Деякі мислителі, такі як Алексіс де Токвіль, розглядали громадськість як сукупність людей, які беруть участь у політичному житті суспільства. Токвіль вважав, що розвиток громадськості є важливим завданням для будь-якої демократичної держави.

Жан-Жак Руссо вважав, що влада повинна ґрунтуватися на волі народу. Він запровадив поняття "суспільна воля", яке означало, що влада повинна відображати інтереси всього народу, а не окремих груп.

Адам Фергюсон розглядав громадськість як сукупність людей, які об'єднані спільними інтересами та цінностями. Він вважав, що громадськість є основою розвитку суспільства.

Георг Гегель розглядав громадськість як сукупність людей, які беруть участь у політичному житті суспільства. Він вважав, що громадськість є важливою складовою держави.

У сучасній науці поняття громадськості розглядається з різних позицій. Одна група науковців розглядає громадськість як сукупність людей, які проживають на певній території, інша група науковців розглядає громадськість як сукупність людей, які об'єднані спільними інтересами та цінностями. Не залишається поза увагою думка науковців, які розглядають громадськість як сукупність людей, які беруть участь у політичному житті суспільства.

В Україні є визначення поняття громадськості розглядається в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», як сукупність жителів територіальної громади, які об'єднані спільними інтересами та проживають на відповідній території.

Поняття стратегічного планування розглядали багато науковців, економістів, менеджерів. Серед них: Анрі Файоль – французький інженер і менеджер, один із засновників наукового менеджменту, саме він запровадив поняття "стратегія", яке означало довгостроковий план розвитку; Пітер Друкер – американський економіст, один із найвпливовіших теоретиків менеджменту, який розглядав стратегічне планування як процес визначення мети організації та розробки плану її досягнення; Кеннет Анхольт – американський економіст, один із засновників концепції стратегічного управління. Він розглядав стратегічне планування як процес, який спрямований на забезпечення довгострокової конкурентоспроможності організації та Майкл Портер – американський економіст, один із найвпливовіших теоретиків менеджменту. Він розглядав стратегічне планування як процес, який спрямований на забезпечення конкурентних переваг організації.

«Територіальна громада» – це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус. На відміну від простої територіальної одиниці, поселення, яке має статус територіальної громади, наділяється певними правами. У першу чергу, це право на самоврядування [49].

Закон означає територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Основними її ознаками є спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади в процесі забезпечення цих інтересів, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплачування комунальних податків [50].

Об'єднання понять територіальна громада та стратегічне планування утворює дефініцію «стратегічне планування територіальної громади» – процес визначення цілей розвитку громади та розробки плану їх досягнення. Це довгостроковий процес, який спрямований на забезпечення сталого розвитку громади в довгостроковій перспективі.

Стратегічне планування розвитку територіальної громади включає в себе такі етапи:

1. Аналіз середовища – процес вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища громади. На цьому етапі визначаються фактори, які впливають на розвиток громади.

2. Формування цілей – процес визначення того, чого громада хоче досягти в довгостроковій перспективі. Цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та часово обмеженими.

3. Розробка стратегії – процес визначення того, як громада досягне своїх цілей. Стратегія повинна бути реалістичною, адаптивною та інноваційною.

4. Впровадження стратегії – процес реалізації стратегії в життя. На цьому етапі розробляються плани дій, розподіляються ресурси та здійснюється контроль за виконанням стратегії.

Стратегічне планування розвитку територіальної громади є важливим процесом для будь-якої громади, яка хоче досягти успіху в довгостроковій перспективі. Цей процес дозволяє громаді визначити свої цілі, розробити план їх досягнення та забезпечити ефективну реалізацію цього плану.

Стратегічне планування розвитку територіальної громади є складним процесом, який вимагає від громади значних зусиль. Однак, якщо цей процес проводиться вірно, він може принести громаді значні переваги.

Роль громадськості у стратегічному плануванні розвитку територіальної громади є надзвичайно важливою. Громадяни можуть брати участь у розробці стратегії розвитку громади, пропонувати свої ідеї та пропозиції. Громадська участь у стратегічному плануванні сприяє тому, щоб стратегія була більш реалістичною та відповідала інтересам всіх мешканців громади.

Розкривши уточнення змісту основних понять «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада», ми можемо продовжити досліджувати тему нашої роботи.

1.3. Принципи та методи дослідження ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади

Використання комплексності у методологічних підходах є надзвичайно актуальною у даному полі роботи. Дослідження ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади здійснювалося на основі принципів сучасної науки, якій притаманні логічність, послідовність, об'єктивність, зв'язок між процесами та явищами.

Щоб більш об'єктивно розкрити тему ми будемо спиратися в нашому дослідженні на систему наукових принципів та методів, що дозволить більш

детально дослідити та розкрити взаємозв'язок ефективності стратегічного планування територіальної громади та впливу громадськості на цей процес.

У ході нашого дослідження ми використовуємо такі наукові принципи:

1. Принцип об'єктивності означає, що дослідження мають відображати реальність такою, якою вона є, без спотворень і упереджень. Цей принцип вимагає використання достовірних даних, ретельного аналізу інформації та об'єктивної оцінки результатів досліджень, щоб наукові дослідження оцінювали результати досліджень неупереджено, з урахуванням усіх можливих факторів, які могли вплинути на результати.

Завдяки цьому принципу, ми розглянемо комунікацію між місцевою владою та громадськістю, як багатогранне явище зі своїми внутрішніми та зовнішніми характеристиками.

2. Принцип системності – це вимога до наукового дослідження розглядати об'єкти як системи, тобто як складні цілісності, які складаються з взаємопов'язаних елементів. Враховуючи цей принцип, треба вивчити кожен елемент системи в його зв'язку з іншими елементами, виявити вплив властивостей окремих частин системи на її поведінку загалом [26, с. 88].

Даний принцип дозволить ґрунтовно вивчити об'єкт нашого дослідження, визначити сутність проблеми у взаємодії громадськості з місцевою владою, сукупно їх розглянути та розкласти на окремі компоненти.

3. Принцип історизму – це вимога до наукового дослідження розглядати процеси та явища в їхньому історичному розвитку, з урахуванням усіх факторів, які вплинули на їхнє виникнення, формування та розвиток. Згідно цього принципу наукове дослідження має: розглядати процеси та явища в їхньому хронологічному порядку, з урахуванням того, як вони виникали, розвивалися та змінювалися з часом; шукати закономірності та зв'язки між різними процесами та явищами, а також виявляти суперечності, які існують між ними; розглядати історію досліджуваного об'єкта в усіх її аспектах, включаючи випадкові події та відхилення від загальних тенденцій; спиратися на історичний досвід, аналізувати та оцінювати ретроспективні події, факти та теорії в контексті їхнього

історичного розвитку. Принцип історизму дозволяє отримати знання про те, як досліджуваний об'єкт виник, розвивався та змінився з часом [26, с. 88].

Цей принцип дасть змогу заглибитися в історію розвитку територіальних громад та ролі громадськості у цьому процесі, розглянути основні тенденції, які спостерігалися в процесі розвитку цього явища, визначити зародження причин взаємних непорозумінь, визначитися з методами їх подолання, проаналізувати прийоми, які використовувалися для вирішення проблем та непорозумінь, які виникали в різних ситуаціях такої взаємодії, провести певні паралелі з сьогоденням і виявити найбільш ефективні моделі та прийоми для застосування в сьогоденнішніх умовах.

4. Принцип розвитку та взаємодії вимагає, щоб усі явища розглядалися у динаміці з урахування різноманітності зв'язків і системності. Загальний механізм та джерело розвитку – це виникнення, єдність, боротьба, вирішення протиріч.

У нашому дослідженні даний принцип дасть можливість наукового пояснення розвитку складного соціального процесу, як взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю.

5. Принцип синергізму – це принцип, який передбачає, що взаємодія двох або більше елементів може призвести до створення нового ефекту, який перевищує суму ефектів, які могли б бути створені кожним із елементів окремо [43].

Принцип синергізму є важливим принципом, який дозволяє зрозуміти, як взаємодія може призвести до створення нового, більшого ефекту. Стимулює до змін, запозичень напрацювань інших об'єднаних територіальних громад. Принцип синергізму дає можливість відстежити так званий сумарний ефект, який дає впровадження тих або інших прийомів, Особливо цінний він для застосування до феноменів, які спостерігаються в групах та колективах, спільнотах людей в відповідно в громадах. Отже, даний принцип дозволить нам оптимізувати взаємовідносини між владою та громадянами.

7. Принцип правового упорядкування дозволить вивчити та систематизувати нормативно-правовий вплив громадськості на розвиток територіальної громади. Систематизація нормативно-правових регуляторів впливу громадськості на розвиток територіальної громади передбачає їхню класифікацію за різними критеріями, наприклад, за предметом регулювання, за суб'єктами регулювання, за часом дії тощо. Це дозволить узагальнити та систематизувати наявну інформацію, зробити її більш доступною та зрозумілою.

Використання принципів наукового дослідження дозволяє уникнути суб'єктивності та помилок, а також забезпечити всебічне вивчення об'єкта дослідження. У нашому дослідженні ми керувалися цими принципами, щоб вивчити дослідницьку тему в її історичному контексті та з урахуванням усіх аспектів її розвитку.

Для втілення вказаних принципів ми використовували загально логічні методи, такі як аналіз, синтез, абстрагування, індукція, порівняльний метод, спостереження, опитування та аналіз документів. Аналіз (від грецького *analysis* – розкладання, розчленування) – метод наукового пізнання, який дає змогу поділяти об'єкт дослідження на складові елементи і частини з метою вивчення його структури, окремих ознак, властивостей, внутрішніх зв'язків, відносин. Цей метод дає змогу виявляти сутність досліджуваних явищ і процесів шляхом їх розчленування на складові елементи і виявляти головне, суттєве. Він передбачає перехід від цілісного сприйняття об'єкта дослідження до виявлення його будови, складу, а також властивостей, зв'язків [26, с.82].

Синтез (від грецького *synthesis* – з'єднання, сполучення, складання) – метод наукового пізнання, котрий передбачає з'єднання окремих сторін, елементів, властивостей, зв'язків досліджуваного об'єкта та його вивчення, як єдиного цілого. Це не довільне, еkleктичне поєднання частин, елементів цілого, а діалектичне ціле з виокремленням його суті. Результатом синтезу є якісно нове утворення, властивості якого обумовлюються внутрішнім взаємозв'язком і взаємозалежністю елементів [26, с.83].

Дані методи є протилежними операціями, але перебувають у діалектичній єдності. В нашій досліджуваній темі аналіз узагальнює те, щось особливе, що відрізняє від цілого об'єкту певну частину, а синтез виявить те загальне і потрібне, що зв'яже ті виокремленні частини в ціле.

Абстрагування (від латинського *abstractio* – відвернення) – це загальнологічний метод наукового пізнання. Розумовий відхід від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень об'єктів, що досліджуються, з одночасним виокремленням їх суттєвих властивостей, сторін, ознак, які цікавлять дослідника [26, с.81].

Індукція (від латинського *inductio* – наведення) – розуміють перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину робиться висновок про об'єкт загалом. При цьому думка дослідника рухається від часткового, одиничного через особливе до загального. Індукція пов'язана з узагальненням результатів спостереження та експерименту, з рухом думки від одиничного до загального [26, с.83].

Протилежний вищевказаному методу, метод дедукції (від латинського *deductio* – виведення) – це процес, в якому висновок щодо якогось елементу робиться на підставі знання загальних властивостей усієї множини. Отже, думка дослідника рухається від загального до часткового, (одиничного) [26, с.84].

Ці два методи тісно пов'язані між собою, наче доповнюють один одного. Метод індукції допоможе нам відволіктися від несуттєвих моментів об'єкта і зафіксувати свою увагу на тому, що є вагомим для дослідження. Метод дедукції у свою чергу допоможе нам отримати нові знання.

Важливим методом дослідження в нашій роботі є метод порівняння. Цей процес встановлює відмінності чи подібність, знаходить подібне, яке властиве декільком об'єктам. За допомогою порівняльного методу розкривають якісні та кількісні властивості об'єкта, що досліджується, відбувається класифікація, впорядкування та оцінено зміст процесів та явищ. Щоб порівняння було доречним і його можна було б використовувати, воно повинно відповідати певним вимогам. Перша вимога така, що порівняння здійснюється якщо наявна

об'єктивна спільність між об'єктами, процесами та явищами. Друга вимога – порівняння здійснюється за найважливішими суттєвими ознаками.

Порівняння вважається одним із найбільш поширених методів наукового дослідження, що не випадково визначається відомою фразою "усе пізнається в порівнянні". Цей метод дозволяє встановлювати схожість і відмінність між об'єктами та явищами, теоріями чи точками зору, виявляти спільні риси, що характерні для двох чи декількох об'єктів. Виявлення спільного служить важливим етапом на шляху до вивчення закономірностей і правил. При використанні порівняння як методу пізнання, висуваються конкретні вимоги: порівнювати слід лише ті об'єкти чи явища, які мають певну об'єктивну спільність; саме найважливіші та істотні ознаки повинні слугувати основою для порівняння.

Алгоритм порівняння може бути наступним: розглянути кожен об'єкт чи явище окремо, виділити їхні ознаки для подальшого порівняння, провести порівняння об'єктів чи явищ з урахуванням усіх важливих ознак щодо одного об'єкта чи явища, визначити спільність та виявити відмінності. [11, с. 17].

Спостереження, визначене філософськими словниками, представляє собою свідоме та цілеспрямоване сприйняття зовнішнього світу з метою вивчення і розуміння явищ. Цей метод розглядається як елементарний і є одним із компонентів загального комплексу емпіричних методів.

Спостереження обмежене у своїх можливостях: воно дозволяє виявляти лише зовнішні ознаки та прояви фактів, залишаючи внутрішні процеси недоступними для безпосереднього спостереження. В рамках даного дослідження використання методу спостереження дозволить вивчити зовнішні реакції громадськості на рішення влади. Такий підхід дозволяє зробити певні висновки, які можуть стати основою для подальшого дослідження теми.

Використання методу опитування в даному контексті може виявитися доречним і важливим для збору соціальної інформації про взаємодію між владою та громадськістю. Цей метод забезпечить можливість систематичного збору думок, поглядів та реакцій громадськості на різні аспекти політичного процесу.

Опитування може бути реалізоване у формі інтерв'ю чи анкетування, залежно від обраного підходу та особливостей дослідження. Інтерв'ю дозволить отримати детальні та глибокі відповіді, забезпечуючи безпосередній контакт інтерв'юера із респондентами. З іншого боку, анкетне опитування може бути використано для збору великого обсягу даних в короткий термін, оскільки респонденти самостійно заповнюють анкети.

Обрання форми проведення опитувань (прямого чи опосередкованого) та вибір між інтерв'ю та анкетуванням повинні враховувати особливості дослідження, доступність респондентів та завдання дослідження.

Метод опитування дає можливість виявити думки великого кола осіб з відповідної тематики, що цікавить владу. Для аналіз діалогу є дуже важливим, адже дає можливість отримати так званий зворотній зв'язок щодо реакцій, сприйняття та ідей, які виникають в представників громади в якості відповіді на ініціативи, звернення та впровадження влади.

Останнім часом можливості для застосування опитування значно розширилися і крім традиційних форм можуть бути застосовані прийоми із застосуванням Інтернету, соціальних мереж, тощо. Зручним є спосіб створення форм для анкетування в Google. Telegram та ін. Можна створити такий опитувальник, який буде мати індивідуальний підхід наприклад до різної категорії населення, чи то сфери анкетування. Але зараз, в умовах війни, такий метод не завжди спрацьовує.

Аналіз документів – метод, який давно широко застосовується для збору первинної інформації. Є дуже ефективним методом для дослідження. У документах різний ступень відображення, це і матеріальне життя, духовне життя, передають не лише події та факти соціальної буденності, але також фіксують мовний виклад, характерний опис та відображають соціальну дійсність. У своєму дослідженні ми будемо спиратися на класичний метод аналізу документів, так як нам потрібно якісно опрацювати інформацію.

Функціональний метод використаний для практичного значення впливу громадськості на ефективність рішень, які приймаються в громаді. Цей метод

вказує на можливість впровадження ефективної форми місцевого самоврядування, яка відповідає потребам та очікуванням громади.

Доречним є аксіологічний метод – вказує на узгодженість взаємовідносин між владою та громадськістю. Рішення, що прийняті владою повинні відповідати соціальним запитам громади.

У цьому дослідженні використовувалися принципи сучасної науки, які включають логічність, послідовність, об'єктивність та зв'язок між процесами та явищами. Методологія роботи ґрунтувалася на загальнонаукових та емпіричних методах дослідження. Додатково, в даній роботі були враховані такі принципи як об'єктивність, системність, історизм, розвиток, синергізм та принцип правового упорядкування.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика стратегічного планування розвитку територіальної громади у контексті впливу ролі громадськості

Як ми розглядали у першому розділі, з початком процесу децентралізації вітчизняні науковці стали приділяти більше уваги питанням, пов'язаним із місцевим самоврядуванням, створенням комфортного середовища для життя, розробкою стратегій розвитку громад та рівномірним розвитком населених пунктів об'єднаних територіальних громад. Серед основних проблем, які постали перед сучасною наукою можна виділити: теоретичні та практичні аспекти стратегічного планування розвитку територіальної громади у процесі децентралізації та об'єднання; права дієздатної територіальної громади, включаючи засоби демократизації та методи впливу її учасників на органи місцевого самоврядування та ін.

Децентралізація стимулювала розвиток партнерських відносин між громадами та владою. Це сприяло прискоренню трансформаційних процесів у суспільстві, які спрямовані на вирішення першочергових проблем та покращення умов життя людей. Одним із пріоритетів є забезпечення всіх людей, незалежно від місця проживання, соціальними умовами відповідно до певних стандартів. Це включає доступ до якісних освітніх і медичних послуг.

У здійсненні трансформаційних процесів важливе значення має участь населення громади. Активізація громадськості в сучасному суспільстві посилюється ефектом синергії, який виникає, коли люди об'єднуються для досягнення спільної мети. Цей ефект нерозривно пов'язаний з довірою населення до органів влади.

Для зміцнення об'єднань у громаді необхідно будувати довіру між населенням і місцевою владою. Довіра стимулює швидке економічне зростання, оскільки сприяє підвищенню інвестиційної привабливості громади. Так, на думку Френсіса Фукуями, в Україні є громадянське суспільство, коли люди працюють для загальної мети поза урядом, поза державою.

Задоволеність людей якістю державних послуг та інфраструктурою є важливим фактором соціальної згуртованості. Коли люди відчують, що їхні потреби задовольняються, вони стають більш впевненими у собі та у своїх співгромадянах. Це сприяє зменшенню соціальної напруженості та формуванню спільних цінностей. Соціальна згуртованість також залежить від добровільної участі людей у житті громади. Коли люди активно беруть участь у вирішенні спільних проблем, вони відчують себе більш пов'язаними один з одним. З початком процесу реформування управління в Україні стало дуже важливо розробляти ефективні державні стратегії розвитку, які будуть спрямовані на підвищення соціальної згуртованості. Це можна досягти шляхом активізації капіталу, населення та впровадження інновацій, а також шляхом урахування взаємозалежності між районами економічного зростання та периферійними населеними пунктами.

Як правило, територіальні громади в Україні змушені конкурувати між собою за ресурси та інвестиції. Для цього вони мають бути готовими до постійних змін та нових викликів, які виникають у глобальному масштабі.

Водночас, для поглиблення соціальної згуртованості суспільства важливим є ефективний гармонійний розвиток громад. Це означає, що всі члени громади повинні мати рівні можливості для розвитку та реалізації своїх потенціалів.

Держава, у свою чергу, повинна сприяти розвитку громад, створюючи для них сприятливі умови. Основними пріоритетами держави є єдність народу, довіра до державних інституцій та безпека. Щодо безпеки, то на сьогоднішній день складно стверджувати де в Україні є повністю безпечне місце. Але громади залучають всі ресурси для допомоги ЗСУ та боротьби із зовнішнім ворогом.

Алгоритм дій соціальної згуртованості є ключем до успішного розвитку громад. Він передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх членів громади, створення умов для їхньої участі у житті громади, а також розвиток взаєморозуміння та довіри між людьми.

У сучасних умовах стратегія є значущим інструментом соціального розвитку. У контексті глобалізаційних процесів стратегія визначається як документ, що формулює цілі державної політики, спрямовані на територіальний розвиток, і відповідає європейським стандартам. Стратегічне планування представляє собою процес, що включає в себе конкретний план досягнення поставлених цілей, забезпечуючи гнучкість для адаптації в часі і відповідно до змінних вимог.

Тому зараз дуже важливо щоб органи місцевого самоврядування застосовували таку взаємодію з громадськістю, яка буде задовольняти інтереси громаду в повному обсязі та буде дієвою та результативною.

Розглянемо механізми, які можна залучити до реалізації стратегічного планування та впливу громадськості на цей процес: організаційний, інформаційний, соціально – мотиваційний, економічний та нормативно – правовий.

Організаційний механізм означає утворення структур, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії влади з громадянами. Серед таких структур можна виділити громадські ради, які виконують роль представницького органу громадян, а також виконують функції контролю та експертизи. Втім, через свій дорадчий статус, їм обмежено активність у впливі на процеси обговорення та ухвалення рішень.

Інформаційний механізм спрямований на забезпечення належного рівня інформованості громадян, але на даний момент він представляє собою односторонній потік інформації від влади до громадян. Якщо метою є здобуття уявлення про суспільну думку, цей механізм може бути модифікований у двобічний канал передачі інформації.

Соціально-мотиваційний механізм виступає як засіб підтримки налаштованості громадськості на соціальну та моральну готовність до співпраці з органами влади. Це веде до посилення та розвитку взаємодії між ними.

Економічний механізм враховує наявні ресурси місцевої влади, спрямованих на покращення взаємодії з населенням. Важливою складовою є також певна ступінь незалежності та стабільності громадського суспільства, що відзначається готовністю виступати як повноцінний партнер органу місцевого самоврядування.

Нормативно-правовий механізм визначається наявністю різноманітних юридично значущих актів, які створюють юридичну основу для ефективної взаємодії між владою та громадськістю. Такий правовий фундамент забезпечує стабільність та законність взаємодії між цими двома суб'єктами..

У контексті проведення реформи децентралізації збільшується необхідність забезпечення належної інформованості громадян. Довіра місцевого населення до керівництва громади стає визначальною фактором для прийняття належних рішень та ефективного управління. На сучасному етапі виявляється, що значна частина громадян відчуває сумнів або повністю втратила довіру до представників владних структур. Значуща кількість осіб утримується від участі в діалозі, переконана, що публічні управлінці порушують або не дотримуються основних конституційних принципів діалогу, таких як законність, верховенство права, конструктивність та взаємодія, прозорість, відкритість, об'єктивність, принцип прямого спілкування, пошук компромісних рішень, взаємна повага, гласність, добровільність та відповідальність за виконання зобов'язань.

Принцип законності визначається як норма права, яка встановлює чіткі межі обмежень, і у разі їх існування влада зобов'язана чітко визначити параметри цих вимог. Засада законності є важливою складовою правової системи, де кожне обмеження чи обов'язок визначається чітко та прозоро, уникаючи будь-якого розсуду окремих посадових осіб.

Принцип верховенства права, будучи конституційним принципом, повинен знаходити своє втілення у всіх інституціях та галузях права на різних

рівнях, таких як національний, регіональний чи місцевий. Цей принцип є фундаментальним для стабільності та розвитку всіх галузей права, адже він забезпечує однакові стандарти та принципи для всіх суб'єктів правовідносин.

Конструктивність, у контексті процесів трансформації та ухвалення рішень, означає вимогу до ефективності та системності в діяльності влади. Цей принцип передбачає структурованість та ефективність у процесі взаємодії органів влади для досягнення соціально-корисної мети. Взаємодія в цьому контексті розглядається як оптимальний механізм, спрямований на досягнення спільних соціальних цілей, і включає в себе активну роль громадськості у прийнятті та впровадженні рішень.

Ці принципи взаємодіють та узгоджуються, забезпечуючи стабільність, прозорість та ефективність в правовій системі, яка відображає найвищі стандарти справедливості та правосуддя.

Дотримання принципів прозорості та відкритості є нібито трампліном для впровадження важливих функцій, спрямованих на захист інтересів громадян, які виявляються у підвищенні управлінської ефективності та активному протидії корупції. Ці принципи виступають ключовими інструментами для забезпечення захисту інтересів громадян, як основної цінності суспільства та джерела влади.

Відкритість та прозорість у роботі органів влади визначається можливістю населення отримати інформацію не лише особистого характеру, але й щодо соціальних, економічних, політичних, управлінських та інших питань. Принципи прозорості та відкритості акцентуються на необмеженому доступі до різноманітної інформації, матеріалів та документів. Вони призначені для зрушення бар'єрів, які стоять між потребою у інформації та реальним доступом до неї. Такий підхід визнає необхідність відкритого обміну даними та активного взаємодії між владою та громадянами.

Принцип відкритості включає в себе обов'язкову вимогу щодо об'єктивності, оскільки недостовірна чи необ'єктивно представлена інформація може негативно позначитися на репутації влади та викликати недовіру з боку громадян. З іншого боку, об'єктивне оцінювання ситуацій та висвітлення їх

правильно може сприяти зменшенню соціальної напруги чи врегулюванню соціальних конфліктів. Зазвичай принцип об'єктивності активно використовується у тих випадках, коли дії влади зачіпають інтереси певних соціальних груп.

Принцип прямого спілкування, направлений на максимальне зменшення бар'єрів у взаємодії між владою та громадою, актуальний при передачі інформації від одного суб'єкта до іншого. Його використання сприяє ефективній комунікації, зменшенню можливих непорозумінь та ускладнень у передачі інформації. Цей принцип робить акцент на прямому обміні інформацією без зайвих посередників.

У багатьох випадках виникає ситуація, коли управлінське рішення задовольняє одну соціальну групу населення, а інша виступає проти нього. У цих ситуаціях влада часто використовує принцип пошуку компромісних рішень, що спрямований на балансування і врегулювання конфліктів між різними сторонами.

Принцип взаємної поваги встановлює стійкі та взаємовигідні відносини між владою та громадянами, сприяючи глибшому взаєморозумінню та формуванню партнерства. Цей принцип є важливою основою для побудови взаємовідносин, де довіра та взаємопідтримка відіграють ключову роль.

Принцип гласності визначає важливість відкритості та прозорості у діяльності публічної сфери. Повна відвертість є ключовим елементом для створення відкритого суспільства, де громадяни мають можливість вільно отримувати інформацію та брати участь у прийнятті рішень.

Принцип добровільності підкреслює необов'язковий характер узгодження дій, яке базується на вільній волі особистості. За цим принципом рішення приймаються на основі добровільного волевиявлення, виключаючи будь-який примус.

Відповідальність за виконання владою взятих на себе зобов'язань має велике значення, оскільки вона визначає ступінь дотримання очікувань

населення. Здійснення владою відповідальності перед громадянами впливає на рівень довіри до владних структур.

Таким чином, дотримання зазначених принципів стає запорукою підтримки довіри населення до влади. Зворотний зв'язок, який виражається у підтримці громадянами у прийнятті рішень, визначенні програм діяльності та інших аспектах, обумовлює взаємну взаємодію між владою та громадянами в процесі формування ефективної та відкритої системи управління.

Слід відзначити такі основоположні принципи, які формують місцеве самоврядування, враховуючи їх значення для розвитку суспільства та підтримки громадської активності:

- соціальна спрямованість – одним із ключових принципів є визнання соціального виміру рішень та заходів, спрямованих на поліпшення якості життя громадян. Забезпечення соціального добробуту та справедливості стає важливою складовою ефективного місцевого самоврядування;

- принцип народовладдя – встановлення принципу народовладдя передбачає активну участь громадян у прийнятті рішень, формуванні політик та контролі за діяльністю місцевих органів влади. Громадянська участь сприяє формуванню влади, яка відповідає потребам та очікуванням населення;

- інституційний підхід – підкреслення інституційних аспектів місцевого самоврядування допомагає створювати стійкі та ефективні інституції, які забезпечують сталість та послідовність в управлінні та прийнятті рішень;

- принцип демократизму – забезпечення усіх громадян рівним доступом до участі у владних процесах та забезпечення можливості висловити власну думку є основним аспектом принципу демократизму.

- гуманізм – орієнтація на гуманітарні цінності та повага до прав людини формують гуманістичний підхід у діяльності місцевого самоврядування. Заохочення співпраці та підтримка гідності кожного громадянина стають важливими аспектами цього принципу.

- принцип гласності – забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність владних органів гарантує прозорість та відповідальність перед громадськістю.

- принцип рівності громадян – здійснення політики та реалізація програм повинні враховувати принцип рівності перед законом та рівних можливостей для всіх громадян.

- соціальний принцип – акцент на соціальних питаннях та вирішення соціальних проблем сприяє підвищенню рівня життя та загального благополуччя громади.

- принцип соціальної свободи – забезпечення громадянам можливості вільного розвитку та самовираження в межах соціальних та культурних стандартів є важливим компонентом ефективного місцевого самоврядування.

Вважаємо, що ці принципи є необхідними для створення сучасного та ефективного місцевого самоврядування, яке відповідає потребам громад та сприяє сталому розвитку суспільства.

Отже, на підставі вище викладено можемо підвести підсумок, і охарактеризувати основні принципи взаємодії органів влади з громадськістю як фактору ефективності стратегічного планування територіальних громад. На нашу думку, вони мають бути такими:

– збільшення можливостей громадян отримувати доступ до влади через відкритість і прозорість.;

– прозорість управління – передбачає систематичне та повне інформування громадськості про всі аспекти та напрямки функціонування органів влади. Це включає у себе як розкриття рішень та стратегій, так і надання конкретних результатів реалізації владних заходів. Прозорість створює механізм взаємодії між владою та громадою, де кожен громадянин має можливість отримувати достовірну та повну інформацію для свідомої участі у суспільних процесах.

– взаємне врахування думок, обговорення різних поглядів та пошук конструктивних рішень на основі рівних можливостей для всіх учасників.

Місцеві дипломатичні переговори відкривають простір для вирішення суперечок та розбіжностей і сприяють сприйняттю обох сторін як рівноправних партнерів у процесі прийняття рішень та розвитку спільної стратегії. Цей підхід сприяє створенню атмосфери взаємного поваги та взаєморозуміння, що сприяє покращенню якості прийнятих рішень та ефективності взаємодії між владою та громадою на місцевому рівні.

– акцентування уваги на глобальних викликах розвитку та нагальних потребах громади – висвітлення глобальних викликів розвитку в контексті даної територіальної громади визначає стратегічні пріоритети та дозволяє ефективно впроваджувати заходи для вирішення нагальних проблем. Цей підхід також сприяє формуванню глобальної свідомості та розумінню важливості спільної реакції на глобальні виклики.

– громадська участь в процесах стратегічного управління передбачає взаємодію та обмін інформацією між владою та громадою, спрямовану на створення ефективних стратегій розвитку, врахування особливостей різних соціокультурних груп та визначення пріоритетів для забезпечення сталого та гармонійного розвитку громади.

– адекватне представництво – є важливим елементом в управлінні, оскільки воно передбачає включення у прийняття рішень осіб, які представляють різні соціальні групи та інтереси громади. Цей підхід забезпечує, що всі групи населення мають можливість висловлювати свої думки, вносити свої пропозиції та брати участь у формуванні стратегій і рішень, що стосуються їхнього життя та добробуту. Важливо зазначити, що адекватне представництво включає широкий спектр соціальних, економічних та культурних аспектів громади. Це може включати представників різних вікових груп, гендерів, етнічних груп, а також осіб із різним рівнем освіти та професійним досвідом. Врахування різноманітності громади у процесі прийняття рішень сприяє створенню більш об'єктивних та взаємно підтримуючих стратегій розвитку. Такий підхід покликаний забезпечити рівноправ'я, справедливість та взаєморозуміння між всіма членами громади, сприяючи їй гармонійному розвитку.;

- субсидіарність – прийняття рішень як найближче до громадськості;
- системність у співпраці органів влади та громадськості.

Таким чином, можемо узагальнити наступне, що ефективність стратегічного планування розвитку територій безпосередньо залежить від участі громадськості у всіх пов'язаних з цим процесах. Для реалізації цієї взаємодії необхідно дотримувати конституційних принципів, принципів місцевого самоврядування та механізмів розвитку взаємодії.

2.2. Нормативно-правова база стратегічного планування та ролі громадськості у процесі розвитку територіальної громади

Суспільна діяльність різного виду має базуватися на відповідне законодавство. Досліджуючи нашу наукову тему роль громадськості, як фактор розвитку ефективного стратегічного розвитку територіальної громади, розглянемо нормативно – правову базу, яка унормовує цю діяльність.

Головним законом нашої держави є Конституція України. В статті 5 проголошено, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування...». Стаття 5 Конституції стверджує, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Відповідно до статті 36 визначається право громадян України «на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів». Право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно

обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування закріплено в статті 38. Спираючись на статтю 40 Конституція України надає можливість громадянам направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [34]. Отже, Конституція України визначає основи співпраці влади з громадянами, і забезпечує широкі можливості громадськості у реалізації публічного управління, закріпивши за ними права і свободи.

Розвиток територіальної громади передбачає ефективне використання її потенціалу, з урахуванням всіх його аспектів. Громада виступає важливим елементом, що характеризує сутність місцевого самоврядування, яке є необхідною складовою структури суспільства. Окрім того, поняття «громада» нормативно визначено в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Нормативно-правову базу стратегічного управління місцевого розвитку можна поділити на три складові (напрями) за змістом:

1. Напрямок перший – регулює роль та місце органів місцевого самоврядування в процесі стратегічного управління місцевого розвитку. Включає закони та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають повноваження органів місцевого самоврядування у сфері стратегічного планування, а також порядок розроблення та реалізації стратегій місцевого розвитку. (Конституція України, Закони України: "Про місцеве самоврядування в Україні" та "Про місцеві державні адміністрації").

Згідно з чинним законодавством, питання соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні вирішують органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади. Сільські, селищні, міські ради є представницькими органами місцевого самоврядування, які представляють інтереси територіальних громад. Вони здійснюють від імені та в

інтересах громади функції та повноваження, передбачені Конституцією та законами України.

Сільський, селищний, міський голова є главою місцевого самоврядування та очолює виконавчий комітет відповідної ради. Він здійснює управління виконавчим комітетом і є головним суб'єктом, що здійснює процес планування на відповідній території. Виконавчі комітети, відділи, управління та інші виконавчі органи сільських, селищних, міських і районних у містах рад є відповідальними за виконання визначених завдань. Вони підпорядковані та звітують перед відповідними радами. Щодо виконання передбачених законом повноважень органів виконавчої влади, вони також підпорядковані відповідним органам виконавчої влади. Органи місцевого самоврядування приймають обов'язкові до виконання рішення на відповідній території в рамках делегованих їм повноважень, що визначені законом.

2. Напрямок другий – визначає основні засади стратегічного планування на місцевому рівні. Включає закони та підзаконні нормативно-правові акти, які встановлюють загальні принципи та вимоги до стратегічного планування на місцевому рівні, а також порядок розроблення та реалізації стратегій розвитку громад (Закони України: «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про державні цільові програми», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про засади державної регіональної політики», постанови КМУ).

3. Напрямок третій – регулює участь громадськості в процесі стратегічного управління місцевого розвитку. Включає закони та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають права та обов'язки громадськості у сфері стратегічного планування, а також порядок її участі у розробленні та реалізації стратегій місцевого розвитку (Закони України: «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації»)

На особовій увазі заслуговує розпорядження КМУ «ПЛАН дій із впровадження Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” у 2023—2025 роках»

(від 17 листопада 2023 р. № 1049-р). Участь у міжнародній Ініціативі “Партнерство “Відкритий Уряд” є важливим складником демократичного розвитку України, оскільки передбачає впровадження механізмів відкритого урядування та посилення партнерства Уряду, громадянського суспільства і бізнесу. Завдяки міжсекторальній співпраці в межах реалізації Ініціативи в Україні вже впроваджено ряд суспільно важливих реформ, зокрема у сфері державних закупівель, відкритості інформації про бенефіціарних власників, продажу державного майна, будівництва інфраструктури, надання адміністративних послуг, доступу до відкритих даних.

На даний час Україна виборює перемогу на полі бою та долає наслідки ворожих атак. Водночас перед державою стоять виклики відновлення та модернізації, визначення пріоритетів у налагодженні повоєнного життя після перемоги над країною-агресором. Успішне подолання таких викликів залежить від спільних зусиль Уряду та всіх заінтересованих сторін, а також відкритості, підзвітності та наближеності держави до потреб громадян. Подальше впровадження Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” повинно сприяти посиленню спроможності Уряду на цьому шляху.

Виконання цього плану дій сприятиме виконанню ряду завдань, спрямованих на підтримку досягнень попередніх років щодо відкритості, прозорості та підзвітності врядування, а також прозорому та інклюзивному процесу післявоєнного відновлення та модернізації нашої країни.

Впровадження загальнодержавної реформи, такої як реформа децентралізації влади, вимагає належного правового регулювання діяльності новостворених об'єднаних територіальних громад. Це передбачає прийняття законів та підзаконних нормативно-правових актів, які забезпечать адекватне юридичне врегулювання їхньої діяльності у відповідності з їхніми повноваженнями. Це сприятиме безперешкодній реалізації реформи та успішному завершенню процесу децентралізації влади.

У межах Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” також запроваджений новий формат відносин Уряду та громадянського суспільства – спільнотворення

(партнерство на всіх етапах впровадження реформ – від проведення аналізу проблем та пошуку рішень до реалізації запланованих заходів).

На сьогодні надзвичайно важливим є об'єднання зусиль Кабінету Міністрів України та громадянськості для спільного діалогу та співпраці з рівними правами та взаємною відповідальністю за розвиток держави. Це вимагає негайного впровадження принципів відкритого урядування, а також встановлення відповідальності органів державної влади перед суспільством та забезпечення підконтрольності та підзвітності перед громадянами .

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року №504-р була ухвалена Концепція вдосконалення системи програмних і прогнозних документів з питань соціально-економічного розвитку держави.

Сучасний стан національної економіки визначає необхідність подальшого вдосконалення системи програмних і прогнозних документів, які стосуються стратегічного соціально-економічного розвитку. Це також обумовлює необхідність впровадження стратегічного планування в роботі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Стратегічне планування передбачає розробку прогнозних документів, реалізацію та контроль за виконанням програмних документів, які визначають цілі соціально-економічного розвитку території та шляхи їх досягнення.

Система прогнозних і програмних документів складається з трьох видів документів: довгострокових, середньострокових і короткострокових. Ці документи розробляються з урахуванням суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, а також впливу зовнішньоекономічних та інших факторів.

Довгострокові документи визначають напрями розвитку, стратегічні цілі та структурні пропорції соціальної сфери і економіки в цілому. Вони встановлюють загальні цілі та завдання розвитку на тривалу перспективу.

Середньострокові документи розробляються на основі довгострокових і визначають умови соціально-економічного розвитку, заходи та напрями дій на

середньострокову перспективу. Вони встановлюють більш конкретні цілі та завдання розвитку на період від 3 до 5 років.

Короткострокові документи розробляються на основі середньострокових і визначають цілі і умови розвитку та відповідні заходи на наступний рік. Вони встановлюють конкретні цілі та завдання розвитку на найближчий період.

В основі розвитку і зміцнення діалогу між владою та громадянами лежить відкритість та прозорість органів публічної влади. Така співпраця регламентується Законом України «Про звернення громадян», яким визначено, що «громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення» [52] та Законом України «Про інформацію» (1992) [54], який в свою чергу регулює взаємини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації. Указом Президента України від 07.02.2008 № 109/2008 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [55] також закріплюється право громадян на звернення до публічних органів з метою захисту своїх інтересів.

Не так давно було створено документ, який закріплює механізм реалізації права кожного громадянина на доступ до публічної інформації. Так, в Законі України «Про доступ до публічної інформації» визначається порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес [53]. Паралельно закріплюється дане право і Указом Президента України

від 05.05.2011 №547/2011 «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» [56].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [57] започаткував інститути громадських слухань та місцевих ініціатив, механізм яких описано в статті 13 «Громадські слухання» та статті 9 «Місцеві ініціативи» цього Закону.

Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію [58].

З метою забезпечення консультування громадськості з питань формування та реалізації державної політики Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 № 996 [59]. Проведення консультацій з громадськістю має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень.

Ураховуючи підвищення ролі громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо впровадження реформ, на підтримку ініціативи громадськості, а також з метою налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства, передусім з питань забезпечення прав і свобод людини і громадянина видано Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26.02.2016 № 68/2016 [60].

З метою забезпечення оперативного реагування центральних та місцевих органів виконавчої влади, Секретаріату Кабінету Міністрів України на звернення громадян, підприємств, установ та організацій, суб'єктів підприємницької діяльності, органів місцевого самоврядування, що надходять на урядову «гарячу лінію» за допомогою засобів телефонного зв'язку, через веб-сайт Урядового контактного центру, Єдиний веб-портал органів виконавчої влади та Урядову телефонну довідку Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову «Про взаємодію органів виконавчої влади, Секретаріату Кабінету Міністрів України та державної установи «Урядовий контактний центр» від 12.08.2009 № 898 [61].

Серед інститутів громадського суспільства найбільш активними є громадські організації та громадські об'єднання. Законом України «Про громадські об'єднання» редакція від 28.04.2020 № 4572-VI [62] визначено правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» редакція від 01.01.2016 № 281-XIV визначає особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності [63].

Загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді визначено Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» редакція від 09.08.2019 № 2998-XII [64].

З метою розширення можливостей участі громадськості у процесі державотворення та державного управління застосовуються інструменти електронної демократії. Найбільш поширеними інструментами електронної демократії, що застосовуються сьогодні в Україні як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, є електронні консультації, електронні петиції, електронні

звернення, бюджети участі (громадські бюджети). Механізм реалізації закріплено в Концепції розвитку електронної демократії в Україні, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797 – р [33].

Єдиний державний веб-портал відкритих даних створено на вимогу Закону України «Про доступ до публічної інформації» та постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних».

Портал призначений для забезпечення надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних та передбачає доступ до інформації органів влади з можливістю її наступного використання.

Будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації. [65].

Правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві визначає Закон України «Про соціальний діалог в Україні» прийнятий 23.12.2010 [66].

Станом на сьогодні, нормативно – правова база стратегічного планування потребує швидкого реагування з урахуванням воєнного контексту зокрема щодо механізмів взаємодії публічних органів з громадськістю в процесі прийняття важливих рішень для розвитку території та надання зацікавленим громадянам реальних повноважень у розв'язанні проблемних питань життєдіяльності громади.

2.3. Закордонний досвід стратегічного планування у розвитку територіальної громади та участі громадськості у цих процесах.

Для більш глибокого аналізу нашої теми доцільно буде розглянути закордонний досвід взаємодії державних органів з громадськістю та проаналізувати механізми залучення громадськості, побудову партнерських відносини в системі відносин влада-громада в країнах ближнього та дальнього зарубіжжя. Який це дає ефект, з якими проблемами стикаються та як їх вирішують?

Прийнята 15.11.1985 Європейська хартія місцевого самоврядування є свідченням демократії суспільства та важливості значення місцевого самоврядування. Є фундаментом політичної, адміністративної та фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Стаття 3 Європейської хартії місцевого самоврядування наголошує, що місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення жодним чином не заважає використанню зборів громадян, референдумів чи будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законом [17]. В ході дослідження закордонного досвіду взаємодії громадськості та органів влади для розвитку їх територій, з'ясовано, що розвиток демократії на місцевому рівні та неможливість його зупинення через низку певних значущих факторів. Це місцеві співтовариства – основного елементу самоврядування, та право громадськості на участь в управлінні місцевими справами. Все це є основною складовою демократичних принципів побудови діалогу влади з громадянами у більшості держав.

У кожній країні спостерігаються як загальні риси, так і відмінності у залученні громадян до процесів управління. В країнах Європи муніципальні реформи етапуються, починаючи з розв'язання адміністративно-територіальних

питань і переходячи до функціональних трансформацій. Важливим етапом впровадження змін є громадськiобговорення перед будь-якими реформами. Всі ці ініціативи влади націлені на підвищення рівня активності та участі населення в місцевому самоврядуванні. Це визначається як важливий крок у зміцненні взаємодії між громадянами та публічними органами для досягнення суспільних цілей.

У Нідерландах уряд прагне відновити довіру громадян та зміцнити зв'язки з населенням. Для цього уряд провів опитування, яке показало, що споживачі послуг муніципалітету поділяються на активних та пасивних. Для кожної з цих груп уряд розробив окрему політику взаємодії. Таке рішення уряду було обумовлено тим, що органи місцевого самоврядування розглядаються як надавача послуг. Уряд вважає, що для ефективної взаємодії з громадянами необхідно враховувати їхні потреби та очікування.

У Данії влада змінила підходи до залучення громадян до муніципальних справ. Замість традиційних форм залучення, які розглядають мешканця як жителя території, влада почала застосовувати форму залучення «Цільове призначення», яка розглядає мешканця як споживача муніципальних послуг.

Це рішення викликало критику з боку експертів, які вважали, що така форма залучення не дозволяє громадянам брати участь у всіх муніципальних справах і таким чином впливати на муніципальну політику. Однак, застосування такої форми діалогу дало можливість громадянам, які раніше не брали участі у муніципальному житті, мати вплив на рішення влади і бути політично більш активними.

У Швеції впроваджується ряд заходів, які розширюють права громадян на участь у прийнятті муніципальних рішень. Зокрема, громадяни мають право оскаржувати незаконні рішення місцевих органів. Також у 1994 році було внесено зміни до Закону «Про місцеве самоврядування Швеції», які передбачають проведення муніципальних зборів відкрито для громадян. Це дає можливість кожному охочому бути присутнім на зборах комісій та комітетів,

щоб наглядати за діяльністю посадовців. Такі заходи сприяють ефективній взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадянами.

У Німеччині громадяни, які мають виборче право, мають право відвідувати відкриті засідання міської ради. Рада також забезпечує прозорий та демократичний механізм взаємодії з громадянами, зокрема шляхом організації та проведення зборів громадян, слухань, прийому запитань від мешканців та надання відповідей, а також постійного інформування про справи громади.

Право на участь у прийнятті важливих рішень реалізується шляхом заповнення спеціальних заявок до влади, подання громадських вимог та рішень. Заявка, яка підписана певним відсотком громадян та подана владі, розглядається нею та неодмінно приймається управлінське рішення. Громадянська вимога, подана владі та підписана певною кількістю громадян (від 10 до 100), означає, що громадяни мають намір самі вирішити це питання.

Також доцільним є розглянути досвід зарубіжних країн у стратегічному плануванні.

У Польщі державна політика здійснюється відповідно до стратегії розвитку нормативно-правової бази, яка складається з трьох рівнів:

Довгострокова стратегія розвитку країни – це документ, який визначає основні тенденції, виклики та сценарії соціально-економічного розвитку країни на період не менше ніж 15 років.

Середньострокова стратегія національного розвитку – це документ, який визначає основні умови, цілі та напрями соціального, економічного, регіонального та територіального розвитку країни на 4-10 років.

Інші стратегії розвитку – це документи, які визначають основні умови, цілі та напрями розвитку регіону, території, сектора на основі параметрів, визначених Національною середньостроковою стратегією розвитку.

Ця система стратегічного планування дозволяє узгодити державну політику з цілями сталого розвитку та забезпечити ефективне використання ресурсів.

Цікавим є досвід Японії. В країні є чіткий і стандартизований процес стратегічного планування розвитку міст та сіл. Цей процес складається з таких етапів:

1. Визначення цілей і завдань – на цьому етапі визначаються основні цілі та завдання розвитку міст та сіл. Ці цілі та завдання можуть бути сформульовані в різних документах, таких як стратегії розвитку технологій штучного інтелекту або національної безпеки.

2. Розробка плану дій – на цьому етапі розробляється план дій, який визначає конкретні заходи, необхідні для досягнення поставлених цілей і завдань. План дій може включати такі заходи, як інвестиції в інфраструктуру, освіту та соціальні послуги.

3. Реалізація плану дій – на цьому етапі план дій впроваджується на практиці. Реалізація плану дій здійснюється за допомогою різних механізмів, таких як державні програми, проекти приватного сектору та волонтерська діяльність.

Японські компанії також активно залучаються до реалізації стратегій розвитку. Це відбувається завдяки суворій орієнтації японської нації на досягнення колективних цілей. Завдяки цій особливості переважна більшість японських компаній планує свою діяльність на основі національних стратегічних показників.

Основним характеристиками японського підходу до стратегічного планування розвитку міст та сіл є: чіткість і стандартизація (процес стратегічного планування є чітко визначеним і стандартизованим, це дозволяє забезпечити ефективну реалізацію стратегій розвитку); орієнтація на колективні цілі, адже японські компанії та інші організації активно залучаються до реалізації стратегій розвитку (це відбувається завдяки суворій орієнтації японської нації на досягнення колективних цілей).

До переваг японського підходу до стратегічного планування розвитку міст та сіл можна віднести:

1. Ефективність, оскільки чіткий і стандартизований процес стратегічного планування дозволяє забезпечити ефективну реалізацію стратегій розвитку.

2. Участь усіх зацікавлених сторін, адже орієнтація на колективні цілі сприяє залученню усіх зацікавлених сторін до реалізації стратегій розвитку. Це дозволяє забезпечити більш широку підтримку стратегій і підвищити їх ефективність.

Отже, представлений зарубіжний досвід врахування думки громадськості у процесі прийняття рішень щодо стратегічного планування, розробка відповідних програм участі та стратегій взаємодії свідчить про інтерес органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня громадської участі у вирішенні питань життєдіяльності територій. Серед важливих напрямків взаємодії громадськості та влади виділяємо найважливіші: опитування громадської думки, дорадчі механізми прийняття рішень, публічні збори та ін.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Механізми моніторингу та реалізації стратегічного планування територіальної громади

Конституція та закони покладають на місцеву раду та її виконавчий комітет повну відповідальність за розвиток громади. Однак, у структурі виконавчого комітету ОТГ, як правило, немає підрозділу стратегічного управління.

Для ефективної реалізації стратегічного плану необхідно, щоб за його впровадженням та моніторингом був відповідальний конкретний виконавець. Тому на початках формування структури виконавчого комітету варто передбачити у складі управління (відділу) економічного розвитку групу або хоча б посадову особу, яка буде відповідати за ці завдання.

При цьому, політичну відповідальність за реалізацію стратегії повинні взяти на себе Голова та Рада громади.

У ході розвитку територіальної громади варто розглянути можливість створення окремого підрозділу, який би займався виключно питаннями стратегічного характеру. Цей підрозділ міг би виконувати такі функції:

1. Координація реалізації проектів Стратегічного плану.

Стратегічний план є відкритим для участі громади, тому будь-яка установа, організація чи окрема особа може реалізувати проект стратегії на конкурсних умовах. Це означає, що в процесі реалізації стратегії декілька проектів можуть реалізуватися водночас декількома виконавцями. Для забезпечення ефективної реалізації таких проектів необхідно координувати їх виконання.

2. Підготовка та реалізація проектів інвестиційного та маркетингового характеру.

Такі проекти мають достатній рівень складності та вимагають спеціальних професійних знань та досвіду. Тому їх підготовку та реалізацію доцільно доручити спеціалістам з місцевого економічного розвитку. Цей напрям можна розвивати аж до впровадження системи залучення та супроводу інвестора.

3. Моніторинг реалізації та корекція (внесення змін) стратегічного плану.

Для забезпечення ефективності реалізації стратегічного плану необхідно регулярно контролювати його виконання та вносити необхідні зміни. Ці завдання також можуть бути доручені підрозділу стратегічного управління.

Моніторинг – це інструмент, який дозволяє відстежувати та оцінювати розвиток громади відповідно до Стратегічного бачення та стратегічних цілей. Моніторинг є важливим, оскільки він дозволяє визначити, наскільки ефективно вкладаються ресурси громади. На практиці моніторинг являє собою процес регулярного збору та аналізу ключових даних (індикаторів). Індикатори – це показники, які вимірюють прогрес у досягненні стратегічних цілей.

Моніторинг має два основних завдання:

1. Спостереження (відстеження), що дозволяє відстежувати, чи досягаються стратегічні цілі. Для цього необхідно регулярно збирати дані та аналізувати їх, щоб порівняти фактичні результати з плановими.

2. Попередження, що дозволяє попередити небажані наслідки. Для цього необхідно аналізувати дані, щоб виявити потенційні проблеми та вжити заходів для їх вирішення.

Моніторинг повинен бути систематичним та регулярним. Він повинен проводитися на всіх рівнях управління громадою. Моніторингові дані повинні бути доступними для всіх зацікавлених сторін.

Моніторинг може проводитися різними способами. Наприклад, можна використовувати такі методи: 1) збір даних, наприклад, через опитування, анкетування, статистичні дослідження; 2) аналіз даних, наприклад, за допомогою статистичного програмного забезпечення; 3) візуалізація даних, наприклад, за допомогою діаграм, графіків, карт.

Результати моніторингу повинні використовуватися для прийняття рішень про подальшу реалізацію стратегії. Якщо результати моніторингу показують, що стратегія не досягає бажаних результатів, необхідно внести необхідні корективи.

Для ефективного моніторингу виконання стратегічного плану необхідно визначити три компоненти:

1. Показники/індикатори. Це ключові показники, які вимірюють прогрес у досягненні стратегічних цілей. Показники можуть бути плановими або фактичними. Планові показники – це ті, які були визначені в стратегічному плані. Фактичні показники – це ті, які фактично були досягнуті.

2. Організація процесу регулярного збору фактичних показників. Цей процес повинен бути добре організованим, щоб забезпечити своєчасне та якісне збір даних.

3. Співставлення планових і фактичних показників та визначення відхилень. Цей процес дозволяє оцінити прогрес у досягненні стратегічних цілей та виявити відхилення від планових показників.

Моніторинг стратегічного плану – це процес регулярного збору та аналізу даних про прогрес у досягненні стратегічних цілей. Він складається з трьох основних складових:

1. Моніторинг зовнішнього середовища. Цей вид моніторингу проводиться з метою виявлення можливих загроз та можливостей для реалізації стратегії. Для цього необхідно регулярно збирати дані про зовнішні фактори, які можуть впливати на громаду. Це можуть бути такі дані:

- *Політичний розвиток*, наприклад, зміни в законодавстві, політичні партії, які перебувають при владі.

- *Економічний розвиток*, наприклад, рівень безробіття, інфляція, зростання ВВП.

- *Соціальний розвиток*, наприклад, рівень освіти, охорони здоров'я, злочинності.

- *Екологічний розвиток*, наприклад, рівень забруднення навколишнього середовища, зміни клімату.

2. Моніторинг загальних результатів реалізації стратегії. Цей вид моніторингу проводиться з метою оцінки того, чи досягаються стратегічні цілі. Для цього необхідно зібрати дані про результати реалізації стратегії та порівняти їх з плановими показниками. Ці дані можуть бути зібрані за допомогою таких методів:

- *Опитування*, наприклад, опитування громадської думки, опитування бізнесу.
- *Анкетування*, наприклад, анкетування мешканців громади, анкетування підприємців.
- *Статистичні дослідження*, наприклад, аналіз даних про рівень безробіття, рівень освіти.

3. Моніторинг процесу реалізації заходів. Цей вид моніторингу проводиться з метою оцінки ефективності заходів, які впроваджуються для реалізації стратегії. Для цього необхідно зібрати дані про результати реалізації заходів та порівняти їх з плановими показниками. Ці дані можуть бути зібрані за допомогою таких методів:

- *Огляди*, наприклад, огляди проектів, які впроваджуються за стратегією.
- *Зустрічі*, наприклад, зустрічі з виконавцями заходів, зустрічі з зацікавленими сторонами.
- *Аналіз документів*, наприклад, аналіз планів дій, звітів про виконання заходів.

Вважаємо доцільним розглянути механізм імплементації моніторингу громадської думки, як індикатора ефективності стратегічного планування територіальної громади.

Отже, моніторинг громадської думки – це процес регулярного збору та аналізу даних про настрої та погляди населення з певних питань. Він дозволяє оцінити рівень підтримки або опозиції певним ідеям, політикам або діям.

Моніторинг громадської думки може проводитися різними організаціями, включаючи:

1. Уряд, який може використовувати результати моніторингу для прийняття рішень або розробки політики.

2. Політичні партії, які можуть використовувати результати моніторингу для формування своєї програми або агітації.

3. Бізнес, який може використовувати результати моніторингу для розробки продукції або послуг, які відповідають потребам споживачів.

4. Громадські організації, які можуть використовувати результати моніторингу для просування своїх інтересів.

Існує багато різних методів моніторингу громадської думки. Найпоширенішими методами є:

1. Опитування – це метод, за допомогою якого опитуються представники певної групи населення. Опитування можуть бути проведені за допомогою різних методів, таких як телефонні опитування, опитування віч-на-віч або онлайн-опитування.

2. Анкетування – це метод, за допомогою якого представники певної групи населення відповідають на питання за допомогою анкети. Анкети можуть бути розіслані по пошті, роздані в громадських місцях або розміщені на веб-сайті.

3. Фокус-групи – це метод, за допомогою якого невеликі групи людей обговорюють певні теми. Фокус-групи можуть бути корисні для отримання глибшого розуміння настроїв населення.

4. Спостереження – це метод, за допомогою якого спостерігається за поведінкою людей. Спостереження можуть бути корисні для отримання інформації про те, як люди реагують на певні події або ситуації.

Результати моніторингу громадської думки можуть бути використані для різних цілей. Вони можуть бути використані, наприклад, для: оцінки рівня підтримки або опозиції певним ідеям, політикам або діям; визначення пріоритетів для дій або політики; розробки стратегій комунікації або агітації; виявлення тенденцій у настроях населення.

Моніторинг громадської думки є важливим інструментом для розуміння настроїв населення та прийняття ефективних рішень.

3.2. Напрямки удосконалення ролі громадськості у процесі розвитку та ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади

Громадська участь є важливим елементом стратегічного планування розвитку територіальної громади. Вона дозволяє залучити до процесу планування широкий спектр зацікавлених сторін, сприяє формуванню більш ефективних та прийнятних для громади стратегій.

Основні напрями удосконалення ролі громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади:

1. Забезпечення прозорості та доступності процесу стратегічного планування. Громадськість повинна мати доступ до всіх документів та інформації, пов'язаних з розробкою стратегії. Це дозволить їй краще розуміти процес планування та брати участь у ньому на рівних підставах з органами місцевого самоврядування.

2. Залучення громадськості до всіх етапів процесу стратегічного планування. Громадськість повинна мати можливість висловлювати свої думки та пропозиції на всіх етапах розробки стратегії, починаючи від визначення її цілей та завдань і закінчуючи моніторингом її реалізації.

3. Створення ефективних механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськістю. Ці механізми повинні дозволяти громадськості ефективно впливати на процес стратегічного планування.

Які конкретні заходи, можна вжити для реалізації цих напрямів?

1. Створення спеціального веб-сайту, на якому буде розміщена вся інформація про стратегічне планування розвитку територіальної громади. Цей веб-сайт повинен бути доступним для всіх зацікавлених сторін.

2. Проведення регулярних зустрічей та обговорень з громадськістю на різних етапах розробки стратегії. Ці зустрічі та обговорення можуть проводитися в різних форматах, наприклад, у формі громадських слухань, круглих столів, фокус-груп тощо.

3. Створення консультативно-дорадчих органів, до складу яких входять представники громадськості. Ці органи можуть брати участь у розробці стратегії, а також в її реалізації та моніторингу.

Вважаємо, що упровадження цих заходів дозволить підвищити роль громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності стратегій та їх відповідності потребам громади.

Окрім запропонованих напрямів, можна також розглянути додаткові заходи:

1. Розробка та впровадження навчальних програм для громадських активістів, які б навчали їх основним принципам стратегічного планування та методам участі у цьому процесі.

2. Створення грантових програм, які б підтримували громадські ініціативи, спрямовані на розвиток стратегічного планування розвитку територіальної громади.

Досвід зарубіжних країн підтверджує, що розвиток колективної співпраці громади, наявність розвинутого соціального капіталу не тільки ставить вимоги перед владою, але й вимагає розвитку особистості як члена соціуму і позитивно впливає на прогрес.

Колективна співпраця громади – це процес спільної діяльності людей, які об'єднані спільними інтересами та цілями. Вона може проявлятися в різних формах, наприклад, у формі громадських організацій, волонтерських рухів, соціальних ініціатив тощо.

Розвиток колективної співпраці громади має ряд позитивних наслідків. По-перше, вона сприяє вирішенню спільних проблем громади. По-друге, вона підвищує рівень довіри та взаєморозуміння між людьми. По-третє, вона сприяє розвитку особистості як члена соціуму.

Крім різноманітних механізмів, які формують формальне середовище колективної співпраці заради певної мети, дуже важливою є довіра – довіра до справи, міжособистісна довіра та довіра до влади.

Довіра є основою для ефективної колективної співпраці. Вона дозволяє людям співпрацювати разом, навіть якщо вони мають різні інтереси та цілі.

Тому багато країн прагнуть забезпечити умови, за яких громадськість буде залучатись до суспільних процесів з потенціалом до співпраці і колективної діяльності у групі.

Для цього вони створюють певні необхідні умови, такі як: доступність інформації та прозорість у прийнятті рішень (люди повинні мати доступ до інформації про те, що відбувається в їхній громаді, і мати можливість брати участь у прийнятті рішень, які впливають на їхнє життя); створення сприятливого середовища для громадянської активності (люди повинні мати можливість створювати та приєднуватися до громадських організацій, волонтерських рухів тощо); підтримка соціальних ініціатив (державна та місцеве самоврядування повинні підтримувати соціальні ініціативи, які спрямовані на розвиток громади).

Отже, добре врядування (концепція, яка визначає, як державні та суспільні інститути повинні функціонувати, щоб забезпечити ефективне та відповідальне управління) на місцевому рівні є особливо важливим, оскільки органи місцевого самоврядування є найближчими до громадян.

Концепція доброго урядування базується на таких принципах, як:

1. Справедливості – всі люди мають рівний доступ до ресурсів та послуг, незалежно від їхнього соціального статусу, доходу чи інших ознак.

2. Ефективності – державні та суспільні інститути повинні використовувати ресурси максимально ефективно, щоб досягти поставлених цілей.

3. Прозорості – державні та суспільні інститути повинні діяти відкрито та публічно, щоб громадяни могли контролювати їхню діяльність.

4. Відповідальності – державні та суспільні інститути повинні нести відповідальність за свої дії перед громадянами.

Основними напрямками забезпечення доброго врядування на місцевому рівні, які ми рекомендуємо як механізми щодо удосконалення ролі громадськості

у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади є:

– Децентралізація влади – передача повноважень з центрального рівня влади на місцевий. Децентралізація дозволяє органам місцевого самоврядування приймати рішення, які найкраще відповідають потребам їхньої громади.

– Залучення громадян – створення умов для участі громадян у процесі прийняття рішень на місцевому рівні. Залучення громадян дозволяє забезпечити, щоб рішення приймалися з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

– Прозорість та підзвітність – створення умов для того, щоб громадяни могли контролювати діяльність органів місцевого самоврядування. Прозорість та підзвітність дозволяють забезпечити, щоб органи місцевого самоврядування діяли в інтересах громади.

Отже, громадська участь є важливим елементом стратегічного планування розвитку територіальної громади. Вона дозволяє залучити до процесу планування широкий спектр зацікавлених сторін, сприяє формуванню більш ефективних та прийнятних для громади стратегій.

Для удосконалення ролі громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади вважаємо доцільним рекомендувати напрями: забезпечення прозорості та доступності процесу стратегічного планування; залучення громадськості до всіх етапів процесу стратегічного планування; створення ефективних механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Реалізація цих напрямів дозволить підвищити роль громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності стратегій та їх відповідності потребам громади.

ВИСНОВКИ

В результаті проведення дослідження в магістерській роботі викладено теоретичне узагальнення і сучасний погляд на наукову проблему взаємодії громадськості з органами державної влади, що отримало розвиток у розробці конкретних рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення впливу громадськості на ефективність стратегічного планування розвитку територіальної громади. Основні висновки, які отриманні в магістерській роботі, полягають у наступному.

1. Стан наукової розробки проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади можна оцінити як такий, що характеризується певним прогресом, але водночас існує ряд проблем, які потребують подальшого дослідження та вирішення. До позитивних тенденцій у науковій розробці цієї проблеми можна віднести такі: зростання інтересу до проблеми ролі громадськості у підвищенні ефективності стратегічного планування розвитку територіальної громади з боку науковців та практиків (це обумовлено актуальністю цієї проблеми для розвитку територіальної громади та демократизації суспільства); розробка теоретичних основ та методичних підходів до залучення громадськості до процесу стратегічного планування розвитку територіальної громади (це дозволило сформулювати теоретичні основи громадської участі у стратегічному плануванні, розробити методичні підходи до її реалізації); впровадження практики залучення громадськості до процесу стратегічного планування розвитку територіальної громади в Україні та інших країнах (це дозволило накопичити певний досвід у цьому напрямку, який може бути використаний для подальшого розвитку та вдосконалення громадської участі у стратегічному плануванні).

До проблем, які потребують подальшого дослідження та вирішення, можна віднести такі: недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює залучення громадськості до процесу стратегічного планування розвитку територіальної громади (це ускладнює практичну реалізацію громадської участі у стратегічному

плануванні); недостатній рівень розвитку громадянського суспільства в Україні (це обмежує можливості для ефективної громадської участі у стратегічному плануванні); нестача фінансових та кадрових ресурсів для реалізації громадської участі у стратегічному плануванні (це ускладнює створення ефективних механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадянськістю)

2. Уточнення змісту основних понять дослідження «громадськість», «стратегічне планування», «територіальна громада» дало можливість більш детально зрозуміти їхній сенс. Зміст поняття може варіюватися в залежності від контексту і області застосування. Поняття "громадськість" включає в себе декілька аспектів: суспільна активність, суспільна свідомість, суспільна взаємодія. Стратегічне планування – це процес, який спрямований на забезпечення конкурентних переваг Територіальна громада – жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

3. Велике значення в дослідженні наукової теми мати чітке уявлення про принципи та методи дослідження. Саме на перших кроках дослідження наукової роботи найбільше виникають питання методологічного характеру. У науковця-початківця передусім бракує досвіду у використанні методів наукового пізнання, застосуванні логічних законів і правил, нових засобів і технологій.

4. Основними принципами взаємодії органів влади з громадянськістю як фактору ефективності стратегічного планування територіальних громад мають бути: збільшення можливостей громадян отримувати доступ до влади через відкритість і прозорість. Прозорість створює механізм взаємодії між владою та громадою, де кожен громадянин має можливість отримувати достовірну та повну інформацію для свідомої участі у суспільних процесах; взаємне врахування думок, обговорення різних поглядів та пошук конструктивних рішень на основі рівних можливостей для всіх учасників; адекватне представництво. Такий підхід покликаний забезпечити рівноправ'я, справедливість та взаєморозуміння між всіма членами громади, сприяючи її гармонійному розвитку; субсидіарність –

прийняття рішень як найближче до громадськості; системність у співпраці органів влади та громадськості.

5. Нормативно-правове забезпечення для налагодження діалогу публічної влади з громадянами дає змогу зробити висновок, що правові основи залучення громадськості до прийняття рішень та управління громадою закладені. Підтвердженням цього є чинні закони, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, які закріплюють основні засади участі громадськості в розвитку об'єднаних територіальних громад. Звичайно, що існуюча нормативно-правова база потребує вдосконалення, зокрема щодо механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням в процесі прийняття рішень та надання йому реальних повноважень у розв'язанні проблем території.

6. Розвинені демократичні країни мають досвід щодо налагодження дієвого діалогу влади з громадянами та використовують різноманітні форми і методи впливу та залучення населення до прийняття управлінських рішень. Цей досвід може бути корисним для об'єднаних територіальних громад України. Потрібно врахувати ті проблеми та перешкоди проблем та перешкод, з якими стикалися ці країни, коли вони, знаходилися на етапі впровадження певних елементів взаємодії з громадськістю. Органи місцевого самоврядування зарубіжних країн не завжди прагнули віддати владу громадянам і використовували форми співпраці з населенням тільки формально. Це природній факт, що ті хто мають владу не завжди хочуть її віддавати, тому досвід зарубіжних країн, які пройшли етап переходу на до демократичних відносин з суспільством, може бути корисним і необхідним для об'єднаних територіальних громад України, які роблять перші кроки на шляху до реального діалогу демократії. Зарубіжний досвід вказує, що на сучасному етапі розвитку діалогу влади та громадян у розвитку об'єднаних територіальних громад, місцева влада повинна тісно та взаємовигідно співпрацювати з населенням. Тільки спільно з громадянами громади влада може вирішувати спільні соціальні проблеми.

7. Моніторинг – це інструмент, який дозволяє відстежувати та оцінювати розвиток громади відповідно до Стратегічного бачення та стратегічних цілей. Моніторинг є важливим, оскільки він дозволяє визначити, наскільки ефективно вкладаються ресурси громади. На практиці моніторинг являє собою процес регулярного збору та аналізу ключових даних (індикаторів). Моніторинг повинен бути систематичним та регулярним. Він повинен проводитися на всіх рівнях управління громадою. Моніторингові дані повинні бути доступними для всіх зацікавлених сторін.

Моніторинг може проводитися різними способами. Наприклад, можна використовувати такі методи: 1) збір даних, наприклад, через опитування, анкетування, статистичні дослідження; 2) аналіз даних, наприклад, за допомогою статистичного програмного забезпечення; 3) візуалізація даних, наприклад, за допомогою діаграм, графіків, карт.

8. Для удосконалення ролі громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади вважаємо доцільним рекомендувати напрями: забезпечення прозорості та доступності процесу стратегічного планування; залучення громадськості до всіх етапів процесу стратегічного планування; створення ефективних механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Реалізація цих напрямів дозволить підвищити роль громадськості у процесі стратегічного планування розвитку територіальної громади, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності стратегій та їх відповідності потребам громади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антошкіна Л.І. Аспекти стратегії відтворення господарського комплексу міста. Збірник наукових праць. Економічні науки. 2017. №1. с. 201-209.
2. Академічний тлумачний словник (1970-1980). Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>. (дата звернення: 15.10.2023).
3. Бабінова О. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю як предмет теоретичного аналізу. Вісник НАДУ, 2004. №3. с. 345-353.
4. Беззубко Л.В. Про деякі механізми взаємодії членів громади з органами місцевого самоврядування. Менеджер ДонДУУ. 2007. № 1 (39). с. 76-81.
5. Бурлаковський І., Зайчикова В., Максименко С. Залучення громадян до діяльності органів місцевого самоврядування: навч. посіб./ за ред. І. Бурлаковський. Київ: УНІСЕРВ. 2004, 80 с.
6. Білошицький С. Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів. Політичний менеджмент. 2009. № 2 (35). с. 56-66.
7. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізація адміністративної реформи. Івано-Франківськ: Івано-франківський центр науки, інновацій та інформатизації. 2012. 195 с.
8. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія/ Андрійчук Т.С. та ін.; за заг. ред. Ю.Ж. Шайгородського Київ. ПАЛИВОДА, 2011. 148 с.
9. Воловин В.Л., Тарасенко В.Л., Захарченко М.В. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Київ: Укр. Центр дух. культури, 1998. 736 с.
10. Губерський Л.В., Іванов В.Ф., Вергун В.А., Москаленко А.З. Масова комунікація: підручник. Київ: Либідь, 1997. 216 с.
11. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2009. 142 с.

12. Давиденко В.В. Соціальний діалог в громадянському суспільстві. Вінниця: ДП Державна картографічна фабрика», 2006. 156 с.
13. Дорох В.В., Черній О.В. Д. Форми участі громадськості в процесах прийняття рішень: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 104 с.
14. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л.П. Стратегічне управління: Навчальний посібник. Київ. «Центр учбової літератури», 2016. 270 с.
15. Діалог та чіткі правила гри: як управляти великими ОТГ. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/04/23/7178399/>. (дата звернення: 24.09.2023).
16. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/>. (дата звернення: 10.11.2023).
17. Європейська хартія місцевого самоврядування: законодавство України № 994_036 від 16.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036. (дата звернення: 10.11.2023).
18. Жук С. Мотиви громадської діяльності молоді: соціальна психологія. 2008. № 1 (27). с. 76-84.
19. Жаровська І.М. Правова природа державної влади (теоретико-правове дослідження): автореф. дис. ...д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2014. 35 с.
20. Загорський В.С. Взаємовідносини місцевих органів влади з громадськістю: навч. посіб./ за ред. В.С. Загорського та ін. Львів: ЛРІДУ НАДУ. 2010. 192 с.
21. Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством: матеріали наук.-практ. конф. 28 квіт. 2016р. Одеса: ОРІДУ НАДУ.2016. 178 с.
22. Ібрагімова І. Зв'язки з громадськістю як індикатор ефективності державного управління та показник стану громадського суспільства. Вісник Української Академії державного управління. 2013. № 2, с. 27-34.

23. Ільків Н., Карий О., Кушнарєнко О. Рада та громада (або як залучити громадян до місцевого самоврядування): посіб. для праців. орг.. місц. самов. Київ: Академпрес, 2013. 123 с.

24. Італійське село готове доплачувати за переїзд і роботу в ньому. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/10/23/7115673/> (дата звернення 01.11.2023).

25. Ковальчук В.Б. Легітимність державної влади в правовій теорії та державно-правовій практиці: монографія. Київ: Логос, 2011. 392 с.

26. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.

27. Крутій О.М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості: монографія. Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008, 302 с.

28. Крутій О.М. Комплексний механізм діалогової взаємодії органів влади і громадськості. Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання 2010. № 1. URL: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/01.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).

29. Крутій О.М. Основні підходи до вивчення діалогу та їх місце в дослідженнях громадянського суспільства: Вісник НАДУ. 2006. №1. с. 278-289.

30. Крутій О.М. Діалогічне підґрунття громадянського суспільства як умова ефективного місцевого самоврядування. Політико управлінський потенціал органів місцевого самоврядування міста: монографія / за заг. ред. проф. В.В. Лісничого. Харків: ХарРІ НАДУ Магістр, 2007. 183 с.

31. Ковальчук В.Б. Легітимність державної влади в правовій теорії та державно правовій практиці. Київ: Логос, 2011. 392 с.

32. Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування . навч. посіб. Асоціація міс України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.

33. Концепція розвитку електронної демократії в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 797-р від 08.11.2017. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80>. (дата звернення: 17.10.2023).

34. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013.96 с.

35. Ладиченко В.В. Гуманістичні основи організації державної влади: монографія. Київ: КНТУ, 2008. 406 с.

36. Липовська Н.А., Письменний І.В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством. Аспекти державного управління. 2015, № 9. с. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_9_3. (дата звернення 20.10.2023).

37. Лациба М.В., Краснопільська А.О., Вінніков О.Ю. Правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні. Що потрібно зробити? Український політичний центр досліджень. Київ: Агенство Україна, 2011. 132 с.

38. Ломако В. Комунікативна активність територіальної громади та муніципалітету в контексті використання соціальних мереж в управлінні містами. 2015. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2015/>. (дата звернення 15.10.2023).

39. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. Київ, 2017. 110 с.

40. Левинас Э. Путь к Другому: Сборник статей и переводов, посвященные 100-летию со дня рождения Э. Левинаса: СПб., 2006. 239 с.

41. Матвійчук Т. Соціально-психологічні аспекти розвитку громадянського суспільства. Соціальна психологія. 2008, № 3 (29). с. 118-122.

42. Муркович Л. Особливості взаємодії органів місцевого самоврядування і територіальної громади. 2011. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11mlistg.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11mlistg.pdf). (дата звернення 25.10.2023).

43. Марченко В.М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття і поглинання. 2011, №4 (118). с. 135-142.

44. Новини DESPRO. Слухати та чути: що люди знають, хочуть знати про децентралізацію. URL: https://despro.org.ua/news/news/?ELEMENT_ID=1462. (дата звернення: 18.11.2023).

45. Озадовська Л.В. Діалог. Філософський енциклопедичний словник./за ред. В.І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002.742 с.

46. Онищенко О.С., Горовий В.М., Попик В.І. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства. Київ, 2014. 295 с.

47. Онлайн-енциклопедія «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення: 15.05.2020).

48. Петроє О.М. Поняття «діалог» у термінологічній традиції зарубіжної та вітчизняної наукової думки. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Petroe.pdf>. (дата звернення 15.05.2020).

49. Постанова «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.11.2023)

50. Про звернення громадян: Закон України № 393/96 ВР редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 10.10.2023).

51. Про доступ до публічної інформації: Закон України № 2939-VI редакція від 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. (дата звернення: 10.10.2023).

52. Про інформацію: Закон України № 2657-XII редакція від 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. (дата звернення: 10.10.2020).

53. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Указ Президента України №109/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008>. (дата звернення: 10.10.2023).

54. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації: Указ Президента України № 547/2011 від 05.05.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/547/2011>. (дата звернення: 10.11.2023).

55. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 23.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 10.11.2023).

56. Порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Закон України № 539/97-ВР від 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 10.09.2023).

57. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11.2010. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/243788058>. (дата звернення: 10.09.2023).

58. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України №68/2016 від 26.02.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>. (дата звернення: 10.08.2023).

59. Про взаємодію органів виконавчої влади, Секретаріату Кабінету Міністрів України та державної установи «Урядовий контактний центр»: Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 12.08.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2009-%D0%BF>. (дата звернення: 10.08.2023).

60. Про громадські об'єднання: Закон України № 4572-VI від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>. (дата звернення: 10.10.2023).

61. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України № 281-XII від 01.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14>. (дата звернення: 10.10.2023).

62. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України № 2998-XII від 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>. (дата звернення 10.10.2023).

63. Порядок ведення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України №867 від 30.11.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2016-%D0%BF>. (дата звернення: 15.11.2023).

64. Про соціальний діалог в Україні: Закон України № 2862-VI від 23.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>. (дата звернення: 10.11.2023).

65. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України №157-VIII редакція від 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (дата звернення: 15.11.2023).

66. Романюк С. А. Суперечності та виклики реалізації реформи системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: методологічні аспекти. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2 (33). С. 117—129

67. Розвиток і формування особистості. URL: https://pidru4niki.com/pedagogika/z_rozvitok_formuvannya_osobistosti#. (дата звернення: 15.08.2023).

68. Скопенко О.І., Цимбалюк Т.В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

69. Словник соціологічних та політологічних термінів./В.І. Астахова та ін.; за заг. ред. В.І. Даниленка. Київ: Вища школа, 1993. 141 с.

70. Словник-довідник термінів з конфліктології./ М.І. Пірен та ін.; за заг. ред. М.І. Пірен. Чернівці: Чернів. держ. ун-т ім. Ю. Федьковича, 1995. 318 с.

71. Скворець В.О. Громадянське суспільство і детермінанти оптимізації його розвитку в Україні: дис.. ...канд. філос. наук: 09.00.03. Запоріжжя, 2007. 206 с.

72. Скопенко О.І., Цимбалюк Т.В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і сполучень. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

73. Сергієнко О.І. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах: навч модуль. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 92 с.

74. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб./ О.В. Берданова та ін. Київ. 2017. 129 с.
75. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навч. посіб. Київ: ДП «Укртехінформ», 2013. 205 с.
76. У Києві обговорили інструменти належного діалогу «влада-громада». URL: <https://opora.ua.org/news/vybory/45479-u-kyievi-obhovoryly-instrumenty-nalezhnogo-dialohu-vlada-hromada>.
77. Успішна громада: будуємо разом: навч. посіб./ М. Бриль та ін. Харків: Фактор, 2018. 130 с.
78. Цокур Є. Етапи становлення громадського суспільства в Україні в контексті забезпечення легітимності політичної влади. 2009, № 3 (36). с. 129-136.
79. Чувардинський О.Г. Громадянське суспільство в Україні: становлення, функціонування, перспективи розвитку: дис.. ...д-ра політ. наук: 23.00.02.Київ, 2008. 398 с.
80. Швейцарське село заплатить 17 тис. євро новим жителям. URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_svejcarske-selo-zaplatit--17-tisnovim-zhitelyam/807622
81. Якщо ти не розказуєш про свої успіхи ти не існуєш. URL: <https://transparentcities.in.ua/analytika/yakshcho-ty-ne-rozkazuyesh-pro-svoyi-uspihy-ty-ne-isnuyesh>. (дата звернення: 07.08.2023).
82. Як ефективно спланувати та провести діалог./ А. Горова та ін. ОБСЄ, 2017. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/dialog_2017.pdf. (дата звернення: 08.11.2023).
83. Шапочка Ю. Аналіз нормативно-правових актів України щодо регулювання діяльності громадських організацій як суб'єктів оцінювання державної політики: вісник НАДУ 2013, № 2. с. 200-207.